

УДК [781.2:786.2](07)

Ольга Данилюк

ВИКОРИСТАННЯ ПРИЙОМІВ ДОНОТНОГО ПЕРІОДУ ДЛЯ ГАРМОНІЗАЦІЇ МЕЛОДІЇ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ ГРИ НА ФОРТЕПІАНО

Музичне мистецтво має важливе значення у вихованні творчої особистості. Воно є значущим фактором впливу на психічний та інтелектуальний розвиток людини.

Психологи встановили, що дошкільний та молодший шкільний вік – найбільш оптимальний період розвитку музичних здібностей дитини. Це зумовлює необхідність музичної підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів та викладачів початкової школи, які повинні навчитись керувати активною музичною діяльністю дітей.

Важливість формування професійної компетентності майбутніх педагогів у педагогічному коледжі зумовлена: запитами ринку праці й загальносвітовими тенденціями розвитку освітньої системи; необхідністю створенням умов для формування загальних знань, умінь і навичок, а також професійних якостей педагога, здатного до діяльності в сучасному соціокультурному просторі [7]. Навчання гри на музичному інструменті є важливою складовою фахової підготовки студентів спеціальностей «Початкова освіта» та «Дошкільна освіта» вищих педагогічних навчальних закладів.

Серед студентів цих спеціальностей значну частину становлять такі, які не мають початкової музичної освіти. Тому перед викладачами гри на музичному інструменті стоїть завдання за період навчання в педагогічному коледжі допомогти їм оволодіти умінням гри на фортепіано.

Саме початковий етап є дуже важливим у навчанні гри на музичному інструменті. Зважаючи на це, вирішального значення набуває індивідуальний творчий підхід викладача щодо вибору методів навчання та музичного розвитку студента.

Як показує аналіз останніх досліджень і публікацій, питання, пов'язані з пошуком нових форм та методів навчання гри на музичному інструменті у вищих педагогічних навчальних закладах є досить актуальними.

Аспекти початкового етапу навчання старшої вікової категорії вивчали К. І. Коленко, Н. В. Палій, Т. І. Смірнова.

У нашому випадку практичної педагогіки, найбільш вдалою є комплексна методика музичного виховання Л. Баренбойма і Н. Перунової [1, с. 1–168], деякі принципи і методичні підходи якої, на наш погляд, можна використовувати на початковому етапі навчання гри на фортепіано

у педагогічному коледжі.

«Обмежений термін навчання у педагогічному коледжі вимагає від викладача фортепіано пошуку найбільш раціональних методів», – зазначає К. Коленко, викладач Луцького педагогічного коледжу [5]. Продовжує цю думку к.п.н., викладач предмету «Музичний інструмент» акторського відділення Тернопільського національного педагогічного університету Н. Палій: «Методика навчання гри на фортепіано розглядає переважно питання роботи з учнями дитячого віку... водночас, вікові особливості – суттєвий фактор впливу на початковий етап опанування інструментом, і тому існує специфічна методика початкового навчання у юнацькому віці, що принципово відрізняється від методики початкового навчання дітей» [6].

Отже, актуальність зазначеної проблеми, її недостатня розробка у педагогічній практиці спонукали до педагогічного пошуку, що зумовило вибір теми статті.

Мета статті: познайомити читачів з методикою використання акомпанементу до мелодії, побудованому за алгоритмом 5–6↑–6↓, та показати ефективність цієї методики у вирішенні проблем, які виникають на перехідному етапі до гри двома руками одночасно.

На початковому етапі навчання гри на фортепіано перехід до гри мелодії з акомпанементом, тобто гра двома руками одночасно є «каменем спотикання» для студентів першого курсу. Традиційні методики малоефективні у вирішенні цієї проблеми.

Тому доцільно на цьому перехідному етапі звернутися до методів допотопного періоду в роботі над супроводом до мелодії, коли партія лівої руки не буде записана нотами.

Як це можна зробити? Побудувавши акомпанемент до мелодії на трьох інтервалах – квінті та двох секстах, замінивши їх нотний запис на цифровий [4, с. 6].

Технологія побудови квінти і двох секст. Вчити будувати супровід слід з інтервалу квінта. Після того, як студенти навчилися грати по нотах нескладну мелодію, (бажано, щоб діапазон мелодії, як рекомендує Л. Баренбойм, був в межах п'яти пальців [1, с. 160]), переходимо до гри мелодії з акомпанементом. Вибравши твір, мелодію якого зручно гармонізувати тільки квінтою, побудованою на тоніці, викладач пропонує студенту зіграти мелодію твору і визначити останній звук мелодії (тоніку), перенести його на інструменті на октаву вниз (у малу чи велику октаву) і побудувати від цього звука (тобто тоніки) квінту вгору. Після цього замість квінти нотами треба підписати під мелодією твору супровід цифрою 5:

Приклад 1

Как под горкой, под горой

Приклад 1а

Как под горкой, под горой

Отже, квінта в акомпанементі позначається цифрою, а не нотами, що полегшує перехід до виконання творів двома руками одночасно.

Після засвоєння інтервалу квінта і гри творів з квінтою в акомпанементі (наприклад: «Пісня» О. Гнесіної [6, с. 16], «Колискова» І. Філіпп [6, с. 22]), переходимо до знайомства з інтервалом секста, який позначається цифрою 6.

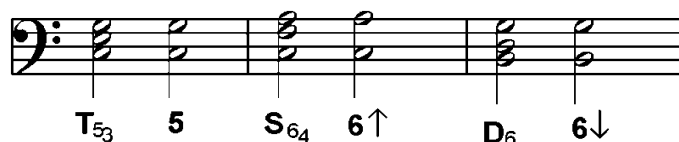
Побудова інтервалу секста відбувається шляхом додавання до інтервалу квінта одного ступеня вгору (ця секста позначається 6↑ і називається «верхня секста»), чи одного ступеня вниз (позначається 6↓ і називається «нижня секста»):

Схема 1

Таким чином, на основі квінти і двох секст будується алгоритм акомпанементу до мелодії 5–6↑–6↓, де:

- квінта – це крайні звуки T5₃;
- секста верхня (6↑) – крайні звуки S6₄;
- секста нижня (6↓) – крайні звуки D₆;

Схема 2

Технологія побудови акомпанементу до мелодії :

- визначення останнього звуку твору (на початковому етапі навчання), або визначення тональності та знаходження тоніки.
- побудова тонічної квінти (5);
- побудова двох секст (6↑; 6↓).

Вибір необхідних інтервалів для акомпанементу до мелодії, як правило, робить викладач, підписавши відповідні цифри (за алгоритмом 5–6↑–6↓) під мелодією твору.

Алгоритм 5–6↑–6↓ як цифровий запис найпростішого супроводу до мелодії. Таким чином, маємо твір, мелодія якого записана нотами, а супровід до неї – цифрами. Студентам лише потрібно побудувати на інструменті квінту і дві сексти у тій тональності, в якій написаний твір, і зіграти, слідкуючи за нотами й цифрами.

Приклад 2

Василек

Приклад 2а

Василек

Паровоз

Рухливо Музика А. Філіпенка
Слова Т. Волгіної

Приклад 3а

Паровоз

Рухливо Музика А. Філіпенка

Для того, щоб розширити репертуар творів з цифровим записом супроводу до мелодії, переходимо до другого етапу. Він потребує глибшого пояснення для студентів. Квінта та дві сексти – це крайні звуки акордів (їх треба зіграти на інструменті – див. схема 2). Проте, верхня секста (6↑) та нижня секста (6↓) не завжди підходять для використання у супроводі до мелодії.

Замість верхньої сексти (6↑) (тобто крайніх звуків акорду), використовуємо середній та верхній звуки акорду. Це буде терція (3), вона є сестрою верхньої сексти (6↑), тому вона позначається так: 3(6↑).

Замість нижньої сексти (6↓) використовуємо нотний запис п'ятого ступеня ладу – доміанти:

Ось ялинонька прийшла

Рухливо Музика А. Філіпенка
Слова Я. Чарноцької

f Ось я - ли - нонь - ка прий - шла, сніг на ві - тах при - нес - ла .
5 3(6 ↑) 5 6↓ 5 6↓ 5

Тре - ба нам ї - ї зі - грить, плат - тяч - ко но - ве на - дить.
5 3(6 ↑) 5 6↓ 5 6↓ 5

5 3(6 ↑) 5

Впродовж навчання на I курсі студенти засвоюють технологію побудови та підбирання супроводу за алгоритмом 5–6↑–6↓ у таких творах: «Дід Мороз» А. Філіпенка [3, с. 18], «Ой, лопнув обруч», українська народна мелодія [3, с. 18], «Дрібушечки», українська народна пісня [3, с. 21], «Козачок» Ю. Щуровського [3, с. 31], «Ми вчимося бігати» Я. Степового [3, с. 20], «Стукалка», українська народна мелодія [5, с. 18] та інших.

Таким чином, коли буде подоланий психологічний бар'єр, можна поступово переходити до гри творів, в яких партія лівої руки записана нотами. На цьому етапі бажано, як рекомендує Л. Баренбойм, використовувати твори, в яких партія правої руки записана в скрипковому ключі, а партія лівої руки – в басовому [1, с. 162].

Одним з таких творів може бути українська народна пісня «Журавель» в обробці Г. Без'язичного [2, с. 6].

Журавель Українська народна пісня
Обробка Г. Без'язичного

Кроком

Отже, завдяки методиці використання прийомів донотного періоду для гармонізації мелодії на початковому етапі навчання гри на фортепіано гра обома руками перестає бути «каменем спотикання» для студентів, які не мають музичної освіти.

Релятивний характер алгоритму $5-6\uparrow-6\downarrow$ дозволяє використовувати його в усіх тональностях, що дає змогу значно розширити та збагатити навчальний репертуар на цьому етапі навчання гри на фортепіано.

У подальшій роботі також дуже важливе значення має репертуар.

Як визначає К. Коленко, викладач Луцького педагогічного коледжу: «Підбір програми для учнів є одним із найскладніших факторів у навчальному процесі гри на фортепіано і вимагає від викладача особливого підходу до цього питання» [5].

Вирішити цю проблему можна за допомогою адаптації музичних творів до піаністичних можливостей студентів [3, с. 22–33]. Комп'ютерні програми дають змогу якісно редагувати музичні твори та підготувати до друку збірки адаптованих творів. Зокрема, в Уманському гуманітарно-педагогічному коледжі у комп'ютерному класі встановлений музичний редактор *MagicScore Maestro*.

Таким чином, використовуючи прийоми донотного періоду для гармонізації мелодії, методи комплексної системи музичного виховання Л. Баренбойма і Н. Перунової [1, с. 1–168], а також адаптуючи твори відповідно до піаністичних можливостей студентів [3, с. 22–33], ми можемо в комплексі вирішувати проблеми, що виникають на початковому етапі навчання гри на фортепіано та якісно підготувати студентів до майбутньої педагогічної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баренбойм Л. А. Путь к музыке / Л. А. Баренбойм, Н. Н. Перунова. – Л. : Советский композитор, 1989. – 168 с.
2. Без'язичний Г. Г. Українські пісні в обробці для фортепіано / Г. Г. Без'язичний, Л. В. Мерзлюк. – Умань : Verki-press, 2006. – 17 с.
3. Данилюк О. Особливості початкового етапу навчання гри на фортепіано студентів, які не мають музичної освіти : методична розробка / О. Данилюк. – Умань : Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка, 2008. – 36 с.
4. Данилюк О. Збірка творів для фортепіано : нотне видання / О. Данилюк. – Умань : Візаві, 2010. – 44 с.
5. Коленко К. Особливості методики викладання фортепіано в педагогічному коледжі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org/kolenko-k-i-osoblivosti-metodiki-vikladannya-fortepiano-v-pedagogichnomu-koledzhi>.
6. Палій Н. Особливості проведення занять з курсу «Музичний інструмент» зі студентами – майбутніми акторами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/17_APSN_2009/MusicaAndLife/48024.doc.htm.
7. Бакинська Н. Формування професійної компетентності майбутніх учителів музики педагогічного коледжу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tme.umo.edu.ua/docs/Dod/3_2010/Balinska.pdf.